

Kardeşlik Yazıları



DİB
YAYINLARI



DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI - 868

CEP KİTAPLARI - 102

Hazırlayanlar

Mehmet ERDOĞAN

Kâmil BÜYÜKER

Âdem ERKUL

Tashih

Ömer Çetinkaya

Grafik & Tasarım

Emre YILDIZ

Baskı

KORZA Yayıncılık Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Tel.: 0.312 342 22 08

1.Baskı, Ankara - 2012

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 29.03.2012/33

2012-06-Y-0003-868

ISBN: 978-975-19-_____

Sertifika No:12930

© T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü

Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı

No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA

Tel: 0 312 295 72 93 - 94

Faks: 0 312 284 72 88

e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr



İÇİNDEKİLER

- 7 Sunarken
9 Babanzâde Ahmet Naîm
10 Mehmed Âkif Ersoy
13 Elmalılı M. Hamdi Yazır
14 Abdülhakîm Arvasi
16 İsmail Hakkı İzmirli
17 M. Şerafettin Yaltkaya
20 Ken'an Rifâî
21 Ahmet Hamdi Akseki
23 Hâce Muhammed Lutfî (Alvarlı Efe)
25 Süleyman Hilmi Tunahan
27 Said Nursi
29 Ali Haydar Eîendi
30 Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu
31 Nazım Hikmet
32 Ali Fuat Başgil
34 Ömer Nasuhi Bilmen
36 Aşık Veysel Şatıroğlu
37 Mâhir İz
38 Nurettin Topçu
40 Fethi Gemuhluoğlu



İÇİNDEKİLER

- 42 Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı
44 Mehmed Zâhid Kotku
46 Necip Fazıl Kısakürek
48 Erol Güngör
49 Mahmud Sâmi Ramazanoğlu
51 Süleyman Muzaffer Ozak
53 Mehmet Kaplan
55 Cemil Meriç
56 Ali Yakup Cenkçiler
58 Osman Hulûsi Ateş
59 Gönenli Mehmet Efendi
60 Muhammed Râşid Erol
63 Sâmiha Ayverdi
65 Ayhan Songar
66 Mustafa Asım Köksal
69 Aliya İzzetbegoviç
71 Fazıl Hüsnü Dağlarca
72 Ahmet Yüksel Özemre
74 Ahmet Erdem Bayazıt
78 Tahir Büyükkörükçü



SUNARKEN

Bizi biz yapan değerlere alın teri katanlar, emek verenler, göğüslerini siper edenler; manevî ufkumuzun, gönül dünyamızın mimarları geçmişte olduğu gibi bugün de yolumuzu aydınlatmaya ve bize rehber olmaya devam ediyorlar.

Bilgileriyle, irfanlarıyla, hâllerleriyle bize örnek oldular. Sözleriyle, tavsiyeleriyle, işaretleriyle hayat yolculuğunda, var oluşumuzu anlamada, varlığı kavramada bize mihmandar oldular.

Hayat felsefesi olarak kardeşliği, kardeşliğin gereklerini öğütlediler. Fani olana, gelip geçici olana heves etmememiz gerektiğini salık verdiler. Birliğin, kardeşliğin gücünü; husumetin, düşmanlığın öldürücülüğünü anlatmaya çalıştılar.

Topluma yön veren ilim, irfan ve kültür mimarları, mutluluğumuza rehber oldular. Gönümüzü genişlettiler. İşlerimizi kolaylaştırdılar. Birbirimizle yeniden tanış bilmiş olmamızı sağladılar.

Biz onlardan almış olduğumuz bilgiyle, fikirle, ilhamla, heyecanla ve inançla yaşadığımız hayatı, günümüzü, geleceğimizi imar etmeye çalışıyoruz.



Onlara bu toplumun mensupları olarak minnettarız. Her birini ayrı ayrı rahmetle anıyoruz. Bıraktıkları mirasa; kardeşlik mirasına sahip çıkmaya çalışıyoruz. Onlar derlediler, topladılar, bir araya getirdiler. Ne yazık ki biz yeterince kıymetini bilemiyoruz. Sanki birbirimizden kopacakmış gibi duruyoruz!

Bu topluma kim ilim, irfan ve hikmet öğrettiyse; bu topluma kim rehber olup yol yordam gösterdiyse ve bu toplumun kardeşlik mayasına kim alın teri akıtırsa Allah onlardan razı olsun ve bu geleneğin devamını ilelebet sürüp gitsin. Bu coğrafyanın insanı insanlığa, Allah yoluna hizmete ram olsun.

Kutlu Doğum Haftasında, bu topraklarda yetişmiş, bu toprakların havasını solumuş, suyunu içmiş, kültürünü özümsemiş, toplumun sayıp sevdiği bu kişilerin düşünce ve yaşantılarının özünü oluşturan kardeşlik mesajlarını içeren bu güldesteyi okuyucularımıza sunuyoruz. Amacımız Kutlu Doğum Haftasının bu yılki kardeşlik teması ile toplumun sayıp sevdiği bu kişilerin kardeşlik mesajlarının aynı amaca matuf olduğunu göstermektir. Kardeşlik için kimin emeği geçmişse, kim bir tuğla koymuşsa ona minnettarız.

Derlememizi vefat tarihlerini esas alarak sıraladığımızı belirtelim. Kısa bir sürede hazırlanan bu kitapçıkta yer veremediğimiz nice güzide şahsiyetleri de bu vesile ile rahmet ve minnetle anıyoruz. Çalışmamızın Kutlu Doğum Haftasının manasına uygun kardeşlik aşkına katkı sağlaması umuduyla...

Diyanet İşleri Başkanlığı



Babanzâde Ahmet Naîm (1872-1934)

İslâmiyet, eşitlik ve kardeşlik telkinleriyle, Allah'ın ipine sınımsız sarılmak hakkındaki emirleriyle, tefrika çıkarmak ve cemaatten ayrılmak hakkındaki kesin yasaklamalarıyla arazi ve milliyet sınırlarını harikulade bir kolaylıkla kökünden söküp atma hassasına sahip yüce bir dindir. Uzak doğudaki bir Müslümanın nefsi Afrika'nın en meçhul bir köşesindeki Müslüman kardeşini kendisiyle her yönden eşit saymaktan çekinmez. İnsan hakları beyannamesini tasavvur etmeye daha düne kadar cüret edemeyen batılı filozofların hülyalarını gelecekte hakikat alanına çıkaracak ilkeler varsa, hakikat nurunu da on üç asır önce parlatan İslâm ilkeridir.

**İslâmiyetin esasları, mazisi ve hâli, Sebilürreşad,
C. XII, sayı: 284, s.369-376'dan aktaran
Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi,
İsmail Kara, C.1, Kitabevi Yay. İstanbul 1997, s.383-384.**



Mehmed Âkif Ersoy (1873-1936)

Huzeyfetü'l-Adevî der ki:

«Harb-i Yermûk'ün,

Yaman kızıştığı bir gündü, pek sıcak bir gün.

İkinci üstü biraz gevşeyince, sanki, kıtâl,

Silahı attım elimden, su yüklenip derhal,

Mücahidin arasından açıldım imdâda,

Ağır yarayla uzaklarda kalmış efrâda.

Ne ma'rekeydi ki, çepçevre, göğsü kandı yerin!

Hudâ'yâ kalbini açmış, yatan bu gövdelerin,

Şehîdi çoksa da, gâzîsi hiç mi yok?.. Derken,

Derin bir inleme duydum... Fakat, bu ses nerden?

Sırayla okşadığım sineler bütün bî-rûh...

Meğerse amcamın oğluymuş inleyen mecrûh.

Dedim: «Biraz su getirdim, içer misin, versem?»

Gözüyle «Ver!» demek isterken, arkadan bir elem,

Enîne başladı. Baktım: Nigâh-ı merhameti,

«Götür!» deyip bana îmdâda ses gelen ciheti.

Ne yapsam içmeyecek, boştu, anladım, ibrâm;

O yükselen sese koştum ki: Âs'ın oğlu Hişâm.

Görünce gölgemi birden kesildi nevhaları;

Su istiyordu garîbin dönüp duran nazarı.

İçirmek üzre eğildim, üçüncü bir kısa «ah!»,

Hırıltılarla boşanmaz mı karşıdan, nâgâh!

Hişâm'ı gör ki: O halinde kaslarıyla bana,

"Ben istemem, hadi, git ver, diyordu, haykırana."



Epey zaman aradım âh eden o muhtazarı....
Yetiştim, oh, kavuşmuştu Hakk'a son nazarı!
Hişâm'ı bâri bulaydım, dedim, hemen döndüm:
Meğer şikârına benden çabuk yetişmiş ölüm!
Demek, bir amcamın oğlunda vardı, varsa, ümid...
Koşup hizasına geldim: O kahraman da şehid.»

Şark'ın ki mefahir dolu, mâzî-i kemâli,
Yâ Rab, ne onulmaz yaradır şimdiki hâli!
Şîrazesi kopmuş gibi, manzume-i îman,
Yaprakları yırtık, sürünür yerde, perîşan.
«Vahdet» mi şîarıydı? Görün şimdi gelin de:
Her parçası bir mel'abe eyyamın elinde!
Tarihine mev'ûd-i ezelken «ebediyyet»,
Ey, tefrika zehriyle şaşırılmış giden, ümmet!
«Nisyan»a çıkan yolda mı kaldın güm-râh?
Lâ-havle ve lâ-kuvvete illâ billâh!

**M. Akif Ersoy, Safahat, haz. M. Ertuğrul Düzdağ,
Ankara 2011, s. 441-442.
Hilvan, 12 Kânûnisânî 1340
(12 Ocak 1924)**

DİN BAĞI KARDEŞLİĞİ OLMAZSA, DAĞILIR

Hakiki Müslümanlar birbirine kardeş nazarıyla bakarlar. Zaten aradaki râbita bu kuvvette olmazsa Müslümanlık kuru bir unvandan ibaret demektir.

Azıcık dikkat olunursa görülür ki: Şeriat-ı mutahharanın hemen bütün ahkâmı uhuvvet, vahdet esasını tahkîm eylemektedir. Namazlar, haclar, zekâtlar, şehadetler, oruçlar, aynı kıbleye teveccühler, hep Müslümanları birbirine bağlayacak vasıtalarlardır.



Resûl-i Ekrem (s.a.s) Efendimiz; "Müslümanların haline aldirmayan Müslüman değildir" buyuruyorlar. Şu hadis-i şerife göre, hakikî Müslümanların miktarını anlayabilmek için, nüfûs-ı hâzıradan ne dehşetli bir yekûn indirmek lâzım gelecek!

Bizler "hiçbir Müslümanın vücûduna bir diken batmaz ki, onun acısını kendimde duymuş olmayayım" diyen bir Peygamberin ümmeti iken, cihân-ı İslâm'ı kırıp geçiren felâketlerden haberimiz bile olmuyor!

Din-i mübîn, kavmiyet, cinsiyet gibi insanları birbirinden uzaklaştıran esbâbı aradan kaldırarak, dünyanın muhtelif noktalarındaki cemaatleri birleştirmiş iken, biz kalkıyoruz da aynı toprakta yaşayan cemaat-i İslâmiyeyi, kavmiyet hissiyle parçalamak istiyoruz!

**Sebilürreşad, 20 Haziran 1912/7 Haziran 1328,
s.293-294.**



Elmalılı M. Hamdi Yazır
(1877 - 1942)

... Mü'minlerin uhuvveti ve mekârimi ahlak ile tezhipleri tabir olunduktan sonra hitâb bütün insanlara ta'mim olunarak buyuruluyor ki; ey insanlar, haberiniz olsun ki biz sizi bir erkekle bir dışıden yarattık - Âdem ile Havvâ'dan yâhud her birinizi bir ana ile bir babadan yarattık, ya'ni bu cihetle hepimiz müsavisiniz, biri birinize karşı öğünmeğe veya şu kavim bu kavim diye "tahkir etmeğe hak yoktur. Bu haysiyyetle bir insanlık uhuvveti vardır ki o bile öyle suhriyyete ve birbirinin etini yercesine gıybeta mani' olmak lâzım gelir ve sizi Şa'blar ve kabileler yaptık ki tanışasınız - ya'ni soylarınız, atalarınızla tefahur için değil biri birinizi soyu sopusu ile tanıyarak ona göre yardımlaşasınız.

Hasılı bir erkekle bir dışıden yaradılıp da şuûb ve kabâile ayrılış darılıp darılıp dağılmak ve döğüşmek, söğüşmek için değil, tanışıp yardımlaşarak sevişmek ve güzel ahlâkları tatbik ederek daha büyük daha güzel cem'iyetler husule getirip korunmak içindir. Zira muhakkak ki Allah'ın indinde en i'tibarlı ve en takvâlıdır - nefislerin kemâlâtının ve şahısların merâtib ve derecatının bütün medarı takvâdır. Şu, bu zatın nesebinden veya fulân kavmin soyundan olmak değildir. Allah yanında yüksek derecelere nâil olmak isteyenler takvaya sarılmalıdırlar.



Abdülhakîm Arvasi
(1865-1943)

FÜTÜVVET

Fütüvvetin aslı, daima, başkasının işlerini düzeltmeye çalışmak ve faydasına koşturmadır. Bir mü'min kardeşinin meşru ihtiyacında, yardımında buldukça, Allah da onun yardımında bulunur. Fütüvvetin kemâli; Kâinatın Efendisi, ceza gününün şefaathçisi O Allah Resülü'ne mahsustur ki; o günde, herkesin « nefsim! nefsim!.. » diyerek kendi halleriyle meşgul ve telâş içinde oldukları o dehşet ânında, «Ümmetim! Ümmetim! » niyazını, şefaath kapılarının anahtarı yapacak ve kalplerin mahşer korkusuyla müthiş bir ıstırap içinde titrediği o vakitte, asla kendi mübarek nefislerinin alâkası içinde olmayarak, ümmetinin başları üstüne himaye kanatlarını açacak ve bütün mahşer arsasını fütüvvet gölgesinin muhafazasına alacaklardır.

Fütüvvet, sâlikin kendi nefsinde, başkasının üzerine, bir üstünlük ve meziyet görmemesinden ibarettir. Yine fütüvvet, kulların, hatalarını itiraflarından sonra; onları bağışlamak ve hiçbir kimseye şahsî bir husûmetle düşmanlık yapmamaktır, denilmiştir. Ayrıca fütüvvet, ahlâk güzelliği ve nimetin izharı olarak da tefsir edilmiştir. Herkesin, fütüvvetin semerelerinden takdir ettiği hususî bir eseri, fütüvvetin aynı olmak üze-



re kendinde bulundurmak; dostların ayıbını örtmek ve husûsiyle düşmanların başına gelen belâlara sevinmekten sakınmak da fütüvvetin gereklerindedir.

Tasavvuf Bahçeleri, Büyük Doğu Yayınları
Haz. Necip Fazıl Kısakürek, s.83-84,
Temmuz 1996.



İsmail Hakkı İzmirli (1868-1946)

Başkalarına karşı ibraz-ı meveddet, fedakârlık, hayırhahlık, muavenet, denize düşen kimseyi kurtarmak, yabancılara yol göstermek gibi evsaf-ı memduha şefkat ve ihsanın emr ettiği vezaif-i ictimaiyedendir, vezaif-i memuredendir. Vezaif-i memure uhuvvet ile teavünde hulasa olunur. "İyilik ve takvada yardımlaşın." [Maide 5/2], "Allah'ın kulları kardeş olun." [Buhârî, "Edeb" 58] nusûs-i şerifesi vezaif-i memure-i ictimaiyeyi emr ediyor, "Adaletli olun" [Maide 5/8] emr-i celili vezaif-i müttehiyenin menşeiini bildiriyor, "Allah, adaleti ve ihsanı emrediyor" [Nahl 16/90] nazm-ı celili cemî'i aksaıyla vezaif-i ictimaiyeyi tebliğ ediyor.

**Vezaif-i medeniye ve ictimaiye, Mevaiz-i Diniye,
İkinci kısım, İstanbul 1329, Matbaa-yı Amire, s.15-33.**



M. Şerafettin Yalçınkaya (1879 - 1947)

İnsanların hepsi (Âdem) atamızla, (Havva) anamızdan dünyaya gelmişlerdir. Dinleri ve milletleri ayrı ayrı olan insanlar asıllarında birbirlerinin kardeşidirler. Bunların, ilim ve fazilet bakımına göre aralarında derece ve kıymet farkları görülürse de bir ata ve bir anadan doğmuş olmalarından hiçbir insanın başka bir insandan ve hiçbir milletin başka milletten bir farkı yoktur. Bugün başka başka adlar altında, başka başka dillerle konuşan ve başka başka milletlere ayrılan insanlar, kökte birleşirler. Bu başka başka insanlar bir ağacın gövdesinden, ayrı ayrı taraflara doğru yol açan dallara budaklara benzerler... Ağacın gövdesinden dallar ve kollar ayrı ayrı taraflara uzamış ve gittikçe gövdeden ve başka kollardan ayrılmış olduğu gibi; Âdem atamızın gövdesinden çıkan insanlar dahi ayrı ayrı kollara ayrılmış ve birbirlerinden uzaklaşmışlardır. Fakat; bir ağacın kolları ve dalları birbirlerinden ayrı yaşayabilirlerse de ağacın dalları gibi birbirlerinden ayrılmış ve ayrı ayrı milletler haline gelmiş olan insan oğulları birbirlerinden ayrı yaşayamazlar. Bunların aralarında her gün ve her zaman ekonomik ve siyasal bağlar vardır. İnsanoğlunun birliği birbirlerine bağlıdır. Bir el tek başına bir işe yaramadığı gibi, bir el iş yapmak için başka bir ele muhtaç olduğu gibi ve bir ayak yürümek için başka bir ayağa muhtaç olduğu gibi, in-



sanoğulları dahi dirlikleri ve iş yapmaları için birbirlerine muhtaçtırlar.

İnsanlar yaşamak için başka insanlara muhtaç oldukları gibi milletler dahi yaşamaları için başka milletlere muhtaçtırlar. Fakat bir insan tek başına yapabileceği bir işte başka bir kimsenin yardımına ihtiyaç göstermemek lâzım olduğu gibi bir millet dahi kendisinin yapabileceği işlerde başka bir millete ihtiyaç göstermemelidir.

**Hatiplik ve Hutbeler, s.313,
Maarif Kütüphanesi ve Matbaası, İstanbul 1946.**

İnsanların hepsi aynı seviyede olmadıkları için birbirlerine karşı aynı nezaket derecesinde ve aynı dürüstlük ve intizam dairesinde muamele edemedikleri gibi bunların herhangi bir işte muvaffakiyet dereceleri de bir olmaz. Tahsil görmüş bir kimse ile tahsil görmemiş kimseler arasında her hususta fark olduğu gibi tahsil görmüş kimseler arasında da mizaç ve telâkki farkları olabilir. Binaenaleyh akıl, zekâ, terbiye ve talim, mizac ve ahlâk itibarıyla insanlar arasında büyük büyük farklar bulunur. Bunun içindir ki her noktada herkesin herkesten tam bir vifak dahilinde muamele ve mukabele görmesi mümkün değildir. Her kim kendisinin herkese ettiği muamele gibi kendisine muamele ve mukabele yapılmasını bekler ve bunu görmediği vakit karşısındakini buna mecbur etmeğe kalkışırsa ömrü mücadele ile geçer ve hiçbir şeye muvaffak olamaz. Herkes, her halde kendisinin seviyesinde bulunmayan kimselere karşı müsamahakâr olmağa mecburdur. Bunun için Kur'an'da birçok âyetlerde,



yolsuz hareketlerde bulunanlara karşı müsamaha, afv ve safh ile mukabele emir buyrulmuş ve böyle yapanlar öğülmüştür. İnsanlar, biri birine karşı afv ile muamele etmeseler ve bazı yolsuzluklara göz yummasalar yeryüzünden rahat kalkar. Her yolsuzluğa karşı hiddet gösterilirse mukabil cihetten de hiddet görülerek iş azacağı için Kur'an'da hiddeti yenmek ve hiddete mağlûp olmayarak afiv göstermek tavsiye buyrulmuştur.

Türkçemizde denildiği gibi: (Kanı kanla değil, kanı su ile yumak) lâzımdır. Bir kötülüğe onun gibisi ile mukabele edildiği zaman adalet yerini bulursa da kötülükleri iyiliklerle karşılamak, kötülüğü ortadan kaldırmak için, insanları birbirlerine dost etmek için en birinci yoldur.

**Vaazlar, Kitap: 1, s.76-77,
Matbaai Ebuuziyya / İstanbul 1944.**



Ken'an Rifâi
(1867-1950)

İNSANLIK İRFAN İLEDİR

Âdemin âdemliği irfân iledir, cân iledir
Sanma ki şöhret iledir, servet ü sâ mân iledir
Hulk-ı hasen, hüsn-i amel nûrudur Allah yolunun
Mazhar-ı âdâb olan elbet ulu Sübhân iledir

Kıymeti insan olanın görgüsüdür, himmetidir
Mârifet-i nefsi onun vâcibe-i zimmetidir
Göz gibi gör âlemi, âdem ona bir göz bebeği
Her ne ki mevcûd ise âlemde onun nîmetidir.

İlâhiyât-ı Ken'an, Haz. Yusuf Ömürlü,
Dinçer Dalkılıç, İstanbul 1988, s. 43.



 Ahmet Hamdi Akseki
(1887-1951)

İslâm'ın dünyaya getirdiği ve insanlara talim eylediği esas, tevhid (birlik) idi. Onun şiarı kıbleyi tevhid, ruhları tevhid, mabudu tevhid, mabedi tevhid; gayesi bütün beşeriyetin kalblerini birleştirmek ve hepsini kemale ve saadete ulaştırmaktır. Binaenaleyh insan olmak bakımından kırmızının siyah üzerine, siyahın kırmızı veyahut beyaz üzerine bir imtiyazı, bir ruchanı yoktur. Nasıl ki hükümdar ile halkı, havas ile avamı arasında da bir fark gözetmemiştir. Nazarında ilim ile cehil bir olmadığı gibi bunların payesi de bir değildir. Fakat haklar ve teklifler karşısında hepsi birdir, burada rütbe, pâye ve sınıf yoktur. Bunda kavi ve zaif yoktur. Hak ve söz, sadece kuvvetlinin değil, hak sahibinin; kuvvetliler, kuvvetlerine dayanarak zaifleri ezmek ve yemek hakkına malik değillerdir. Kurmuş olduğu bu müsavat mebbeini İslâm, yalnız nazarı bir talim ve teşvik ile bırakmayıp tatbikat sahasında da göstermiştir. İbadetlerinde, âdât ve ahlâkında ve hayatın bütün şüun ve muamelelerinde buna şahid olmaktadır. Bunu anlayabilmek için camilerin birine girivermek bile kâfidir. Orada görülür ki: bir köylü ile büyük bir âmir, azametli bir hükümdar ile onun hizmetçisi yan yana, omuz omuza namaza durmuşlar, alınları hep birden tam bir huşû ve hudû ile hayy ve kayyum olan Allah'a dönmüş, eller gaybın anahtarları yalnız kendisinde



olan Kibriyaya uzanmış, aradan büyüklük küçüklük, efendilik hizmetçilik, amirlik memurluk kalkarak hep birden Allah'ın huzurunda duruyor hep birden eğiliyorlar, secdeye kapanıyorlar, (Sübhâne rabbiye'l-azîm, Sübhâne rabbiye'l-âlâ) diyorlar. Kendinden büyük olmadığı fikrini taşıyan bir hükümdar, yanı başında en âciz bir ferdin (Allahü ekber = büyük yalnız Allah'tır) dediğini duyar.

**“İslâm” -Fitrî, tabiî ve umûmî bir din'dir, 1. cilt, s.580-581,
Diyaret İşleri Reislîği Neşriyatı
Matbaai Ebuzziya, İstanbul 1943.**



*N*âce Muhammed Lutfî (Alvarlı Efe)
(1868-1956)

İNCİTME

Hazer kıl kırma kalbin kimsenin cânını incitme
Esîr-i gurbet-i nâlân olan insânı incitme
Tarîk-ı aşkda bî-çâre-yi hicrânı incitme
Sabır kıl her belâya hâne-yi Rahmân'ı incitme
 Felekde hâsılı insân isen bir cânı incitme
 Günahkâr olma fahr-i âlem-i zî-şânı incitme

Elin çek meyl-i dünyâdan eğer âşık isen yâre
Muhabbet câmını nûş et asıl Mansûr gibi dâre
Misâfirsin felek bâğında kendin salma efkâre
Düşersin bir belâya sabır kıl Mevlâ verir çâre
 Felekde hâsılı insân isen bir cânı incitme
 Günahkâr olma fahr-i âlem-i zî-şânı incitme

(...)

Ben insânım diyen insâna düşmez şâd u handânlık
Düşen bî-çâreyi kaldırmadır âlemde insanlık
Hakikat ehlinin hâli dürür dâim perîşanlık
Bir işi etme kim gelsün sana sonra peşîmanlık
 Felekde hâsılı insân isen bir cânı incitme
 Günahkâr olma fahr-i âlem-i zî-şânı incitme

(...)

Vefâsı var mıdır gör kim sana bu çarh-ı devrânın
Eser yellere yerinde hâni ya taht-ı Süleymân'ın
Yalnız âdı kaldı âlem-i zâhirde Lokmân'ın
Geçer bir lahzada ru'yâ misâli ömrü insânın



Felekde hâsılı insân isen bir cânı incitme
Günahkâr olma fahr-i âlem-i zî-şânı incitme

Sana bir fâide yokdur bilirsin halk-ı gıybetden
Gözün aç âlemi bir bir geçir sen çeşm-i ibretten
Zarar gördüm diyen gördün mü sen ehl-i muhabbetden
Yeme kul hakkını korkar isen rûz-i kıyâmetden
Felekde hâsılı insân isen bir cânı incitme
Günahkâr olma fahr-i âlem-i zî-şânı incitme

Hakîkât bahrinin gavvâsı ol terk-i mecâz eyle
Çıkar ha alma mazlûmun ahın sen ihtirâz eyle
Çekil semt-i Habîb'e ey gönül azm-i Hicâz eyle
Yüzün dut hâk-i pâyine heman arz-ı niyâz eyle
Felekde hâsılı insân isen bir cânı incitme
Günahkâr olma fahr-i âlem-i zî-şânı incitme

Gönül âyînesin silmek gerekdir kalb-i âgâhe
Muhabbet şems-i doğmuşken ne lâzım mihr ile mâhe
Ne müşkil hâcetin varsa hemân arzeye Allah'e
Der-i Mevlâ dururken bakma LUTFÎ başka dergâhe
Felekde hâsılı insân isen bir cânı incitme
Günahkâr olma fahr-i âlem-i zî-şânı incitme

**Hülasatül Hakayık; Ve Mektubat-ı Hâce Muhammed Lutfi,
8485, Damla Yayınları, 2006.**



Süleyman Hilmi Tunahan (1888-1959)

Evlâtlarım, Ehl-i Sünnet'in gayri olan yanlış yollara sapmayınız. Her yerde birlik ve beraberlik lazımdır. Muvaffak olmak için her hususta ittifak etmeli ve dayanışmayı asla elden bırakmamalı. Çünkü Allah'ın nusreti, maddi-mânevî yardımı cemaat ile beraberdir. Toplu çalışanlar bunun semeresini kısa zamanda elde ederler.

**Ödemişli Merhum
Vâiz Ziya Sunguroğlu'nun Notları, s. 27.**

Cemiyette iman zaafiyetinin alameti, asabiyet (ırkçılık) ve tefahür (üstünlük) iddiasının şüyuudur.

Müslümanlar yek-diğerinin kardeşidir, hükmünü cari kılmak, esas gaye ve hedeftir. Bu uhuvveti/kardeşliği tesis etmek için cemiyetteki fitneyi, fesadı, isyan ve tuğyanları ortadan kaldırmak, ıslahat lazımdır. Sırât-ı müstakim üzerinde birleşmek farzdır. Bilesiniz ki bâtıllarda (yanlışlar üzerinde) birleşmek imkanı yoktur, bu muhaldir. Faraza bir ittifak sağlansa dahi, bu daimi olmaz. Her neviden batıl ittifak, Ebû Cehil yolu gibi "ebter"dir. Ümmeti Muhammed, insanlık, dalâlet üzerinde birleşmez.

**Müftü Cevdet Yılmaz Notları,
Karadeniz Ereğli.**



Gayrin menfaatini kendi menfaatinden üstün tutmayan, kâmil mümin olamaz.

Eller yahşi, biz yaman.

Eller buğday, biz saman.

Kiradaki bir adam oradan çıkarken, kırığına-çıkiğına bakmalı. Badanasını yapmalı, eksikleri tamamlamalı, silip-süpürüp iyice temizlemeli ve evi sahibine öyle teslim etmelidir. Bu; usûl-ü şer'îden ve kemâlât-ı insâniyyededir. Nîmete şükretmek lazım. Böyle yapmayanlar ev-yurt sahibi olamazlar. Daima perişan olurlar.

**Ödemişli Merhum
Vâiz Ziya Sunguroğlu'nun Notları, s. 84.**



Said Nursi
(1873 - 1960)

“Mü'minler ancak kardeşlerdir; siz de kardeşlerini-
zin arasını düzeltin.” [Hucurat Sûresi, 10]

“Kötülüğe iyiliğin en güzeliyle karşılık ver. Bir de bakarsın, aranızda düşmanlık bulunan kimse candan bir dost oluvermiştir.” [Fussilet Sûresi, 34]

“Öfkelerini yutanlar ve insanların kusurlarını affedenler - Allah ise iyilik yapanları sever.” [Âl-i İmrân Sûresi, 134]

Mü'minlerde nifak ve şikak, kin ve adâvete sebebiyet veren tarafgirlik ve inat ve haset, hakikatçe ve hikmetçe ve insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyetçe ve hayat-ı şahsiyece ve hayat-ı içtimaiyece ve hayat-ı mâneviyece çirkin ve merduttur, muzır ve zulümdür ve hayat-ı beşeriye için zehirdir.

.....

...Hâlîkınız bir, Mâlikiniz bir, Mâbudunuz bir, Râzıkınız bir-bir, bir, bine kadar bir, bir.

Hem Peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir-bir, bir, yüze kadar bir, bir.

Sonra köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir-ona kadar bir, bir.

Bu kadar bir birler vahdet ve tevhidi, vifak ve ittifakı, muhabbet ve uhuvveti iktiza ettiği ve kâinatı ve



küreleri birbirine bağlayacak mânevî zincirler buldukları hâlde, şikak ve nifâka, kin ve adâvete sebebiyet veren örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebatsız şeyleri tercih edip mü'mine karşı hakikî adâvet etmek ve kin bağlamak, ne kadar o rabita-i vahdete bir hürmetsizlik ve o esbab-ı muhabbete karşı bir istihfaf ve o münasebât-ı uhuvvete karşı ne derece bir zulüm ve i'tisaf olduğunu, kalbin ölmemişse, aklın sönmemişse anlarsın.

.....

Ey ehl-i iman! Zillet içinde esaret altına girmek isterseniz, aklınızı başınıza alınız. İhtilâfınızdan istifade eden zalimlere karşı "Mü'minler ancak kardeşler." [Hucurat Sûresi, 10] kale-i kudsiyesi içine giriniz, tahassun ediniz. Yoksa ne hayatınızı muhafaza ve ne de hukukunuzu müdafaa edebilirsiniz.

Malûmdur ki, iki kahraman birbiriyle boğuşurken, bir çocuk ikisini de dövebilir. Bir mizanda iki dağ birbirine karşı muvazenede bulunsa, bir küçük taş, muvazenelerini bozup onlarla oynayabilir; birini yukarı, birini aşağı indirir. İşte, ey ehl-i iman! İhtiraslarınızdan ve husumetkârâne tarafgirliklerinizden, kuvvetiniz hiçe iner; az bir kuvvetle ezilebilirsiniz. Hayat-ı içtimaiyenizle alâkanız varsa, "Mü'minin mü'mine bağlılığı, parçaları birbirini tutan binâ gibidir." [Buharî, Salât: 88; Edeb: 36; Mezâlim: 5] düstur-u âliyeyi düstur-u hayat yapınız, sefalet-i dünyevîden ve şekavet-i uhreviyeden kurtulunuz.

**Uhuvvet Risalesi-Yirmi İkinci Mektup - Birinci Mebhas
s.48, İstanbul 1959, Sinan Matbaası.**



Ali Haydar Efendi (1870-1960)

Din-i Mübin-i İslam'ın devam ve bekası emri bil-maruf ve nehy-i anil-münker/iyiliği emretmek ve kötülükten nehyetmeğe, Din-i Mübin-i İslam'ın inkırazı/yok olması emri bil-maruf ve nehy-i anil-münkeri terk etmeğe bağlıdır.

İki türlü beraberlik vardır: Bilgiden doğan beraberlik, bir de sevgiden doğan.

Hangisi daha muteberdir?

Sevgiden doğan beraberlik. Kalp nerede ise sen orada mutebersin.

Yusuf suresi neden en güzel kıssa oluyor?

Bu sure Yâkub (a.s.)'in Yûsuf (a.s.)'a olan sevgisinden ve Züleyha validenin Yusuf (a.s.)'a olan muhabbetinden bahsediyor. Demek ki bu surenin temeli muhabbet üzerine kuruldu.



Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu (1888-1960)

Kemâlat insana eziyet etmemekte değil, eziyet edenlerin eziyetine sabretmektir.

(...)

İncitmemek hüner değil, (kardeşinden) incinmemek maharettir.

**Hacı Veyiszâde, Mustafa Özdamar,
Marifet yay. İstanbul 1992.**



Nazım Hikmet
(1902-1963)

DAVET

Dört nala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim!
Bilekler kan içinde, dişler kenetli
ayaklar çıplak
Ve ipek bir halıya benzeyen toprak
Bu cehennem, bu cennet bizim!
Kapansın el kapıları bir daha açılmasın
yok edin insanın insana kulluğunu
Bu davet bizim!
Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
Ve bir orman gibi kardeşçesine
Bu hasret bizim!
(...)
Kardeşlerim bakmayın sarı saçlı olduğuma
Ben Asyalıyım
Bakmayın mavi gözlü olduğuma
Ben Afrikalıyım

Bütün Şiirleri, Adam Yayınevi, İstanbul 1992.



Ali Fuat Başgil (1893 - 1967)

Bırakınız, herkes gönlünün ışığını kendisi yaksın:

Mademki “nereden gelip, nereye gidiyoruz” su-
alini kendi kendimize soruyor ve en çok nereye git-
tiğimizi düşünüyoruz ve mademki bu suale ne ilmin
dilinde, ne de aklın mantığında iç ferahlatacak bir ce-
vap bulamıyoruz; o halde bırakınız, bari herkes içini
aydınlatacak ışığı kendisi arasın ve dindarlığın ümit
verici ve ihtirasları yatıştırıcı harîminde teselli bulsun.
Mademki herkese umduğu kadar ve herkesle eşit su-
rette varlık temin edemiyor, herkesi özlediği servete,
imkân ve refaha kavuşturamıyoruz; çünkü insanoğ-
lunun arzu ve ihtiraslarının hudutsuzluğuna mukabil,
kâinat içinde bir noktadan ibaret olan küremizin, cirmi
gibi, nimetleri de mahduttur; mademki bu fânî hayatta
kimimiz ballı börek yerken, kimimiz soğan ekmek di-
lenmekte; kimimiz servet yükü altında ezilirken, kimi-
miz hastamıza ilâç bulamamaktayız; bırakınız o halde
isteyen derdinin ilâcını tevekkülde, gönlünün aradığını
kanaatte bulsun; isteyen varlık ve saadet ümidini ina-
nıp, özlediği yarınki hayata bağlasın. Bu sayede içleri
alt üst eden hırs fırtınası dinsin, tükenmek bilmeyen
arzular sükûnet bulsun; yoksulluk tesellisini kıskançlık-
ta, sefalet devasını intikamda ve kanda aramasın. Aksi
halde insanlığı bekleyen akıbet müthiştir: Düşünül-
sün ki, inanmayan insan, hayata ümitsizliğin doğurduğu



vahşî bir hırs ile sarılmakta ve ömrünün şarabını son katresine kadar içip sarhoş olmak için sefahet sofrası aramaktadır, inanmayan insan, sırf madde ve şehvet tanrısının iradesine bağlı kalmaktadır. Maddeye tapan insanda insanlık seciyeleri silinmekte, fazilet, feragat ve fedakârlık yerine fecî bir "boşver" zihniyeti hâkim olmaktadır.

**Din ve Laiklik, s.54-55,
Fakülteler Matbaası, İstanbul 1954.**



Ömer Nasuhi Bilmen (1882 - 1971)

İnsanların muhtelif şubelere, kabilelere inkısamı ne gibi hikmetlere mebnidir? Nazarı İslâm'da insanların birbirine tefevvukı ne cihetledir? İnsanların arasındaki en kuvvetli rabita neden ibarettir? Müslümanların ilmen fikren vahdeti ne derece lâzımdır?

Âyeti kerimeden pek güzel anlaşılıyor ki, insanların arasında bir vahdeti asliye vardır. İnsanlar esasen bir valid ile bir valideden neş'et etmişlerdir. Hiçbirinin diğerine tahakküm etmesi, tefevvuk daiyesinde bulunması doğru değildir.

Cemiyeti beşeriyenin ilk mes'ud ailesini, Hz. Adem ile Havva aleyhimesselem teşkil etmiştir. Sonra bu ailenin efradı arta arta şubelere, kabilelere ayrılmış, daha sonra bu şubelerin, kabilelerin birleşmesiyle müteaddit heyetler, cemiyetler meydana gelmiştir.

İnsanların böyle muhtelif şubelere vesaireye inkısamı birçok hikmetlere mübtenidir. Ezcümle bu sayededir ki, insanların arasında bir muarefe hasıl olmuş, bir menfaat iştiraki meydana gelmiştir. Yine bu sayededir ki insanların arasında bir teavün ve tenasur cereyan eder ve binnetice insanların devamı hayatları için lâzım gelen esbab elde edilerek müreffeh, muntazam bir halde yaşamaları kabil olur. Yoksa insanların böyle muhtelif aksama ayrılması, aralarındaki



müsavatı asliyeyi ihlâl etmez, onların aralarına adavet ve münaferet bırakmaz, yekdiğerine tefevvukunu, tahakkümünü istilzam eylemez, insanların arasında bu gibi müsavatı muhıl halatın zuhuru; mücerret kendi sui hareketleri yüzünden neş'et etmektedir.

İnsanlar, bir aileden teşe'ub ettikleri için aralarında bir rabıtayı cinsiyye vardır. Bu fitrî bir rabıtaadır. O halde insanların yekdiğerine muhabbet ve meveddetde bulunması icap etmez mi? Hayfa ki insanlar ferdî, içtimaî muhtelif emeller takib ettikleri cihetle aralarındaki bu rabıtayı cinsiyye kuvvetini gaib ediyor, beyinlerinde çok kere muhabbet ve meveddet yerine bir buğz ve adavet, bir rekabet ve husumet kaim oluyor. O halde insanlar daha başka rabıtalara muhtaçtırlar ki, aralarındaki nifak ve şikak yerine bir vifak ve ittihad kaim olsun.

"Nasayih-i Kur'aniye"
Kur'an-ı Kerim'den Dersler ve Öğütler,
Vaaz ve Hutbe Numûneleri, s.202-205,
Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul 1959.



Aşık Veysel Şatıroğlu
(1894 - 1973)

KARDEŞİM

Beni hor görme kardeşim
Sen altınsın ben tunç muyum
Aynı vardan var olmuşuz
Sen gümüşsün ben sac mıyım

Ne var ise sende bende
Aynı varlık her bedende
Yarın mezara girende
Sen toksun da ben aç mıyım

Kimi molla kimi derviş
Allah bize neler vermiş
Kimi arı çiçek dermiş
Sen balsın da ben cec miyim

Topraktandır cümle beden
Nefsini öldür ölmeden
Böyle emretmiş yaradan
Sen kalemsin ben uç muyum

Tabiata Veysel aşık
Topraktan olduk kardaşık
Aynı yolcuyuz yoldaşık
Sen yolcusun ben bac mıyım.



Mâhir İz (1895-1974)

Cemiyetin temelini atacak ve kuvvetli topluluklar arasına geçirecek olan dinimizin emrettiği birliği sağlayacak aslî unsurlardan biri de yardımlaşmadır. Cenab-ı Hakk, Kur'an-ı Kerim'inde bize; birbirimize iyilik etmemizi ve haksızlıktan sakınmamızı emrettiği gibi, insanı günaha sokan kötülükler ve düşmanlığı husûle getirecek hususlarda birbirimize yardımcı olmamamızı da emir buyurmuştur. [Maide Suresi, 20]

Ö halde yardım, ancak hayır üzerine yapılacaktır. Bu âyet-i kerime o kadar mühimdir ki, rahat yaşamak için gece gündüz bunun ehemmiyeti üzerinde durmamız, düşünmemiz gerekir. Bu âyet-i kerimeyi izah ve tefsir yollu birçok hâdis-i şerife vardır. Mesela;

“Bütün halk Allah'ın ailesi, efradı gibidir. Allah'ın en sevgili kulu ise ailesine en faydalı olanıdır.” [el-Câmi'us-Sağir, c.II, s.10]

Ö halde insanlar, bir aile efradı gibidir. Hadis-i şerifteki “halk” sözüne nazar-ı dikkatinizi celb ederim.

Din ve Cemiyet, İrfan Yayınevi, 1973, s.77-78.



Nurettin Topçu (1909-1975)

Dostluk, iki insanın sürekli tanışmasından ibaret basit bir içtimaî olay değildir. Kelimenin gerçek manasıyla dostluk, dünyada pek az rastlanan yüksek ve müstesna bir ruh halidir. Erkekle erkek, kadınla kadın arasında yalnız ruh âleminde barınan aşkın sakinleşmiş ve süreklilik kazanmış şeklidir. Yalnız samimî ruhlarda barınır. İnsan şahsiyetinin en yukarı basamaklarında rastlanır. Her olay karşısında iki insanın aynı duygulara sahip olmasıyla yaşatılır. Arkadaşlık, akrabalık ve kardeşlik gibi, uzvî veya tesadüfî yakınlıkların dostlukla alâkası yoktur. Bütün bunlar, ruhları esir eden cemiyet çemberlerinin, bayağı ve hayvanî menfaatler hesabına veya sadece bu yeryüzünde sürülmek isteyen hayatın hesabına kullandığı iğreti desteklerdir. Ruhu esir etmekten başka bir şey yapmazlar. Ruhun asıl kurtarıcısı olan dostluğun, yaşla, kanla ve menfaatle ilgisi olamaz. Yaşları, ana-babaları, menfaatleri, vücutları ayrı olan iki varlığın dostlukta bir kalple yaşamaları nasıl izah edilir? Bunu, biyoloji ile sosyoloji ilimlerine başvurarak açıklamak imkânsızdır. Ruh dünyasının sonsuz sırları var. Bunlar beden ve cemiyetin kalıplarına girmiyorlar. Dostluk, şuur dışı denen ve ruhun derinliklerinden gelen bir müjde veya ilham gibidir. Neyi aradığını bilmediği halde "aradığımı buldum" diyen, karşısındaki insan ruhu üzerinde hiçbir tahlil, bir akıl yürütme



yapmadan muradına ermişlik sevinci ile sarsılan ruhun zaferi dostluğa kavuşmaktır. Bu yeryüzünde yalnız yaşayamayan insanoğlunu yalnızlıktan kurtaran dostluk, dıştan sebeplerle açıklanmayan ruhî ve lâhî bir ilhamı andırmaktadır. Dostlukta sanki bir ruh ikiye bölünüp kendi yarımının karşısına geçiyor. Büyük insan ruhu, dostlukta bulunan ve dost arayan ruhtur. Hiç kimseyi sevmeyenlerin ruhunun varlığından şüphe edildiği gibi, herkesi aynı halde sevenlerin samimiyetinden şüphe edilir. Yalnız sevdiği varlıkta kendi yarımını arayanlar samimi ve büyük ruhlardır.

(...)

Ömür boyunca dost peşinden koşan zavallılar dost bulmasalar da onu arama zevkini tattılar. Her sabah doğan güneş onları, "Kalk, dostunu ara!" diye selâmlarken gönüllere bol ümitlerden bahşiş dağıtıyor. Hayatın mânasını hakkıyla bilenler, onu bol kazanma ve hoş vakit geçirme vehimlerinde telef etmezler. Belki dost arama yolunda bir cihad devri sayarlar. Aranılan dost ya bir insan yüzünde gülümser, ya da insanı tabiatın cezbelisi yapar. Mirac'da açılan kapı belki sonunda ona da açılacak. Ümidimiz, miracın davetçisi olan o Büyük Dost'un sohbetine kavuşmak olunca dünyamız da değerli olacak, bu sefil âlemde dost arama çabalarımız boşa gitmeyecektir. İşte o zaman "dünya güzelmiş, çünkü o Büyük Dost güzel!" diyebileceğiz.

Varolmak, s.72-73,
Dergâh Yay.,
İstanbul, Mart 1999.



Fethi Gemuhluoğlu
(1922-1977)

DOSTLUK ÜZERİNE

Dost ol kişidir ki, öldürülmesi muhakkak ve mükerrem olan gecede Peygamber-i Ekber'in yatağında yatar, ona şâh-ı velâyet denir. Dost ol kişidir ki, Yâr-ı Gâr'dır. Kucağında, mübarek bir emanet vardır. Bütün delikleri elbisesinden muhtelif parçalarla tıkar, son deliğe tabanını dayamıştır. Kucağındaki mübarek emânet, uyumayan uyanıklık içinde uyur görünmektedir. Oradan Ebû Bekr'i yılan sokar. Dost son deliğe tabanını, taban gibi görünen gönlünü uzatandır, gönlü ile orayı tıkeyandır.

(...)

Ağaca dost, komşuya dost, süflî olmayana dost... görüyorsunuz, tabiatde her şey yerli yerinde. Nasıl klasik medrese tarifinde Allah "ezdâdı câmi" ise, insan da ezdâdı câmi'dir. İnsan'da süflî yoktur. İnsan bağırsaktan ibaret değildir. Bağırsak da insanda vardır. Ama gönülden ibarettir.

(...)

Kendisine dost olmayanlar, gayrıya dost olamazlar. Kendileri ile barışa varamayanlar, gayrı ile barışa varamazlar. Kaldı ki, savaş yoktur. Dünya dostluk üzerine halk edilmiştir. Makâm-ı Mahmûdiyyet, Makâm-ı



Ahmediyyet ve hepsinin müncer olduğu Makâm-ı Ahadiyyet dostluk makamlarıdır. Derece derece dostluk makamlarıdır. Ve levlâke sırrının mazharına mevdû'dur.

Dostluk Üzerine, İstanbul yayınları, Ekim 2001



Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı (1904-1978)

İnsanlar, yaratılıştaki medenî; yani: topluca yaşamak istidadında olduğundan birbirine yakınlıkları, ünsiyetleri tabiidir.

İnsanî münasebetler ise, en yakından başlayıp dereceli bir şekilde bütün insanlara, uzak varlıklara kadar gider. İslâm, tabîi ve içtimaî bir din olmakla insanî rabitalara çok ehemmiyet vermiş; ferdleri ayrılıklardan, parçalanmalardan, gürültülerden kaçırdırıştır.

Bir cemiyetin kalkınması: ferdlerinin dindar ve halûk olmasına, âile ve akraba terbiye ve sevgisine, muhtaçları gözetmeye, komşulara karşı insanca davranmaya, arkadaşlık kıymetlerine riayet etmeye, yollara yardımcı olmaya, maiyetimizde ve elimiz altında bulundurduğumuz kimselere güzel muamelede bulunmaya dayanır. Müslümanlık bu bakımdan komşuluğa ehemmiyet vermiş ve komşu haklarına riayeti îman icabı saymıştır.

Kişinin saadetinden en mühimi iyi, sâlih bir komşuya mâlik olmaktır. «Ev satın almadan önce komşu satın al!» denilmesinin hikmeti budur. Komşular arasında sıkı ve samimî bir mahabbet ve edeb olmalıdır. Komşular, birbirine karşı birtakım dînî ve ahlâkî haklarla mükellefdirler.

Komşu haklarının başlıcaları şunlardır:



(Selâm vermede başı çekmek; şahsî ahvâlinden sual açmamak; hastalığında yoklamak; ferahlarında tebrik etmek ve sevinmek; musîbetlerinde ortak olmak; kaymalarında afvetmek; gizli şeylerini araştırmamak; evine getirdiği şeylere bakmamak; ayıplarını örtmek; haremine, kızlarına, hizmetçilerine göz dikmemek; evinde bulunmadığı zaman komşu evine göz kulak olmak; sokağına, geçeceği yere şunu bunu atmak; bir şey istediğinde vermek; muavenet icabında memnuniyetle yardımına koşmak; hediye göndermek; çoluk çocuğunu taltif etmek ve bilmediklerini öğretmek; kendi çocuklarını komşusuna musallat etmemek, hülâsa her türlü ezadan çekinmek; her çeşit yardımda bulunmak)dır. Esasen Arapçada komşu mânâsına gelen (câr) kelimesi; zulme uğrayan bir kimseye yardım eden zat demektir. Ticaret ve san'at ortağına, karı kocaya da (câr) denilmesi birbirlerine yardımcı olmaları bakımındandır.

**Fatih Minberinden Mü'minlere Hutbeler, s.254-256,
1, cilt. Celtüt Matbaası, İstanbul 1966.**



Mehmed Zâhid Kotku (1897-1980)

Müslümanlık tam bir kardeşliktir. Hem de ana baba bir kardeşlikten daha üstün ve âlâ bir kardeşliktir. Yalnız, ana baba bir kardeşler birbirlerinin ve babalarının mirasına sahiptirler. Din kardeşlerinde ise, böyle bir menfaat mülâhaza edilemez. Fakat birbirlerinin hakiki hâmişî ve hakiki hâfızıdırlar. Birbirleri için adeta canlarını feda ederler. Bütün yaptıklarını hiçbir menfaat beklemeden, yalnız Allah rızası için yaparlar. Bir vücut gibi ve bir bina gibi birbirlerinin destekçisi ve koruyucusudurlar. Şarkta veya garpta rahatsız olan bir mümin kardeşi için müteessir olurlar, üzülürler. Ona yardım için çareler ararlar ve bulurlar. Birbirlerinin daima yardımcısıdırlar. Birbirlerini katıyyen bırakmazlar. Her ne gibi ihtiyaçları olursa, ellerinden geldiği kadar yapmaya çalışırlar. Onu aç, çıplak ve muhtaç bırakmazlar. Eğer babaları ölürse, çocuklarına karşı tam bir şefkatle hâmişî olurlar. Babalarının öldüğünü bile hissettirmezler.

Bütün kandil günlerinde, Mi'râc gecelerinde, Berat, Kadir, bayram ve arefe gecelerinde, Cenâb-ı Hakk'ın bol rahmeti sayesinde, bütün müminler ve Müslümanlar affolunurken, ana ve babaya âsî olanlarla katil ve içkiye devam edenler, bir de birbirlerinden ayrılanlar, yani dargın ve küskün olanların, bu umûmî aftan ve ihsandan mahrum kalacakları açıklanmıştır ki



ne büyük bir felâkettir. Çünkü bu ayrılma ve dargınlık her ne kadar iki kişi arasında gibi görünürse de, zararları umûmîdir. Bilhassa sirayeti bakımından çok tehlikelidir. Cenâb-ı Hak cümlemizi affetsin de, kardeşçe el ele ve baş başa bir vücut gibi yaşamak nasîb ve müyesser eylesin, âmîn.

**Mehmed Zahid Kotku, Tasavvufî Ahlâk I-V,
Ankara 1981, 3. baskı, V, 214-215.**



Necip Fazıl Kısakürek (1905–1983)

GÖNÜLDAŞ

(...)

Gönüldaş!

Bir halkanın üstüne sarılı şerit, toplandıkça her dönüşünde daha fazlasını çeker. Kar üstünde yuvarlanan bir top büyüdükçe her yuvarlanışında yerden daha fazla kar kaldırır. Nihayet öyle bir an gelir ki, böyle bir cazibe merkezine üşüşen, katılan dış unsurlar, kifayet hududunu bile aşar.

Fakat bu mes'ut ânın doğabilmesi için, halkadaki sargı, dışarıdan şerit çekecek kalınlığı bulmalı, kar üstünde yuvarlanan top da, yerden kar kaldırabilecek tıksızlığa ermeli...

(...)

Gönüldaş!

Fakat sen bizi bir çuval pirinç farz ediyor ve "Ben tek bir pirinç tanesiyim; çuvalın içinde olmuşum veya olmamışım, ne çıkar? Diye düşünüp kendini bizden mahrum ediyorsun! Yahut da nefesine binbir hatalı özür biçiyorsun! İşte bu zihniyettir ki, bizde içtimai alâkanın ve mâşeri vicdanın günden güne sıfırı tüketmeye doğru gittiğini gösteriyor, her ümidi akamete



uğrattıyor, düşman ve hâkim saflara da meydanı boş bırakıyor!

Hâlbuki her pirinç tanesi şöyle düşünecektir.

“-Belki onların kıvamlarını ve terazi âhenklerini denkleştirmek için lazım olan son pirinç tanesi benim! Gideyim ve kendimi çuvalların içine atayım.

Kaldı ki, bize lâzım olan son değil, belki ilk pirinç taneleri bunlardır. Bu böyle olduğu zaman her şey olur; olmayınca da hiçbir şey olmaz.

Gönüldaş!

Kucağımız ve kalbimiz herkes için münhal, bekliyoruz! Evinden, çocuğundan, kardeşinden, annesinden, soyundan, vatanından, tarihinden başlayarak, kendini ve nefsinin aşan bir sevgi duygusu varsa içinde ve bu duygu yüksele yüksele Allah'ın sevgilisine ve Allah'a kadar çıkıyorsa gel, seni bekliyoruz!

(...)

101 Çerçeve-1
Toker yay. 1968, s.13-15.



Erol Güngör
(1938-1983)

İslâm dini üniversal bir din olmak itibariyle insanlar arasında ırk, soy, sosyal sınıf vs. farkları gözetmez. Allah'ın nazarında en kıymetli insan Allah'a -kulluk vazifeleri itibariyle- en yakın olandır. Bütün insanlara hitab eden bir dinin başka türlü tavır takınması zaten düşünülemezdi. Fakat insanların gerek fert, gerek kavim olarak Allah nazarında eşitliği, onlar arasında farkların bulunmadığı veya bu farkların tanınmadığı mânâsına gelmiyor. Kur'ân'da insanların "birbirlerini tanımaları için şûbeler ve kabileler halinde" yaratıldıkları bildiriliyor [Hucurât Sûresi, 49/13]. Bu bizim anladığımız kadarıyla "kültürlerin farklılığı ve çokluğu" demektir ki medeniyetin gelişmesi, hatta bizzat insan soyunun gelişmesi bakımından son derece önemli bir vakianın ifadesidir. Ancak İslâmiyet insanların falan veya filan soya mensup olmakla diğerlerine üstünlük iddiasını yasaklamaktadır. Bu açıdan İslâm'da "kavmiyetçilik" yasaktır.

İslâm'ın Bugünkü Meseleleri,
Ötüken Yay., İstanbul 1987, s.177-178.



Mahmud Sâmi Ramazanoğlu (1892-1984)

Gerçekten müminler bir köke, bir asla bağlıdırlar ki, o da ebedi hayatı tahakkuk ettiren îmândır. Müminlerin haklarını korumak ve menfaatlerini gözetmekteki din kardeşliğinizi Allah'tan korkarak yapın!

Kardeşlik olan yerde şefkat ve merhamet vardır. Bir kul kendi şahsı için arzuladığı şeyleri mümin kardeşleri için de arzulamazsa, îmânı kemale ermiş sayılmaz. Şu halde, Şer-i Şerîf'e uygun şekilde birbirlerine acımak, birbirlerini sevmek, birbirleriyle yardımlaşmak, İslâmiyet'in haklarını korumak ve Dîn-i Muhammedi'yi mecdine ulaştırmak, bütün Müslümanların üzerine vâcibdir. Ve bu bakımdan bütün müminler tek kişi, tek vücûd gibidirler.

Şüphesiz ki, dîni bağlılık, temeli toprak olan âilevî akrabalıktan daha kuvvetlidir. Dîn'e hizmet etmek ancak ve ancak bütün İslâm âlemindeki Müslümanların aynı gâye etrafında birleşip aynı duygularla ümmet-i İslâmı ve şerâatlarını her türlü tehlikeden korumak ve zafere ulaştırmakla mümkündür.

Müslümanlar kendi aralarında Allah Teâlâ'nın emrettiği şekilde birleşmiyor ve Allah'ın gösterdiği yolun hâricinde bir yol takip ediyorlarsa, Allah muhâfaza buyursun, zilletin çukuruna yuvarlanmışlar demektir. Bu takdîrde dinlerinin düşmanlarına boyun eğmek



onların kabzasına düşmek ve istibdâdları altında yaşamak mecburiyetinde kalırlar.

Allah Teâlâ müminlerin kendi aralarında nizâ' ve ihtilâfa düşmelerini menetmekte, böyle bir tehlikenin vukûunda şu iki netîcenin zuhûr edeceğini bildirmektedir:

1- Bu hâlin başarısızlık, za'f, soğukluk ve korku husûle getirmesi,

2- Bu yüzden kuvvet ve azamet, şevket ve salâbetin elden gitmesi.

Şu halde ancak kalbler ve gayeler birleştiği zaman nusret ve selâmete ulaşılır, dilekler kemâliyle tahakkuk eder. İşte bunun içindir ki, Hak Teâlâ Hazretleri insanların günde beş defa mescidlerde bir araya gelmelerini ve haftada bir defa camide toplanmalarını, senede iki defa bayram münâsebeti ile bir mekânda cem' olmalarını ve ömürlerinde bir defa da Hac vesilesiyle bütün beldelerden gelip Beytullah'ın etrafında birleşip Arafât'ta hep birlikte vakfeye durmalarını emretmiştir.

Hak Teâlâ Hazretleri mahlûkâtını; nezih Şerîat-i Muhammediyye'ye tâbi olmak, O'nun kânunlarını ve din kardeşliğinin ihtivâ ettiği hakikatları korumak, söz ve kalb birliği ile Muhammed Ümmetinin bütün ferdlerinin haklarını emniyet altına almak sûretiyle kendisinin bilinmesi, ubûdiyyetin tahakkuku ve Rubûbiyet haklarının yerine getirilmesi için yaratmıştır. Böyle bir biriyle yardımlaşmak ve anlaşıp birleşmekteki asıl gâye de budur.

M. Sâmi Ramazanoğlu, Musâhabe-1, İstanbul 2008, s. 13-21.



Süleyman Muzaffer Ozak (1916-1985)

Dinine sahip olan kimse, insana ve insan haklarına hürmet ve riayet eder. İnsana sevgi ve saygıları olmayan, gördüğü bir yardım ve iyilikten dolayı hemcinslerine teşekkür bilmeyen bir kimsenin, Allah Teâlâ'ya da sevgi, saygı göstermesine ve şükretmesine imkân yoktur. Bir hadis-i şerifte; "Birbirinizi sevmedikçe iman etmiş olmazsınız." [Müslim, İmân, 93]; "Beni her şeyinizden fazla sevmedikçe de imanınız kemale ermez." [Buhârî, İmân, 7] buyrulmuştur. Rasûlü Zîşan Efendimiz daima birbirimize sevgi ve saygı göstermemiz gerektiğini, her vesile ile izhar ve beyan buyurmuşlardır.

Ey âşık-ı sadık:

Bilmiş ol ki, mümin kardeşine karşı göstereceğin sevgi Allah Rasûlü'ne sevgidir. Allah Rasûlü'ne sevgi ise hiç şüphesiz Allah Teâlâ'ya sevgidir. Bunun zıddı olarak, mümine ihanet Allah Rasûlü'ne ihanettir. Allah Rasûlü'ne ihanet ise kuşkusuz Allah Teâlâ'ya ihanettir.

İnsan sevgisi olmayanlarda, hiçbir zaman gerçek ve kâmil bir iman olmaz. Mümine ihsan etmek Allah Teâlâ'ya ihsandır. Zîra âlemlerin Rabbi'nin mübarek isimlerinden birisi de mümindir.

Bir toplumun başında bulunan kişinin, her şeyden önce insanları sevmesi ve insanlara sevgiyi telkin etmesi şarttır. Kendisine hakaret edeni hoş görmesi,



kendisini mahrum edene vermesi, kendisine zulmedeni affetmesi, kendisini terk edeni terk etmemesi de bu çok önemli görevin gerektirdiği zorunluluklardır.

Muzaffer Ozak, Envâru'l-kulûb, Salah Bilici Kitabevi, İstanbul 1977, c. II, s. 518, 519.

Kalpleri nur olanlar, tevhitten ayrılmazlar. Müminleri severler. İslâm'da tefrikalar, ayrı-gayrılıklar çıkarılmazlar. Mümin kardeşlerinden zulüm dahi görseler, onu affederler. Müminler kendisini mahrum dahi etseler, kimseyi mahrum etmezler. Müminler kendisini kınasalar bile, o müminleri kınamaz. Müminler onu terk etseler, o müminleri terk etmez. Kerem ve mürüvvet sahibi olur.

Sen de, bu âlemlere rahmet Muhammed Mustafâ'dan nasibini aldınsa, Ebâ Bekr'in duâsından hisse kaptınsa, veliler a'zâminin duasından ibret ve ilham alabildinse, ümmet-i Muhammed'i seversin, onları her türlü musibetlerden irfan ve idrakinin elverdiği kadar vikaye etmeğe çalışırsın. Ümmet-i Muhammed'in tevhidini, birliğini, beraberliğini, hayrını, iyiliğini ister ve gerekirse bu uğurda canını ve malını fedadan çekinmezsin. Vahdet-i İslâm'ı, göz bebeğin gibi korur, kollar ve bu sayede Allah ve Rasûlullah ın-
dinde mergup ve mahbup olursun.

Muzaffer Ozak, İrşâd, Salah Bilici Kitabevi, İstanbul, c. III, s. 709, 710.



Mehmet Kaplan (1915-1986)

Bugün açıkça görülüyor ki, milletlerin mukadderatı yalnız kendilerine bağlı değildir. İlim ve teknik dünyayı küçültmüş, âdeta tek bir millet haline getirmiştir. Sadece dost değil, düşman milletler de birbirlerine sımsıkı bağlanmışlardır. Ferd ile millet arasında, nasıl, istense bile koparılamayacak münasebetler mevcut ise, milletler arasında da öyledir. «Aynı gemide oluş» ferdleri ve milletleri ister istemez ortak bir kadere bağlamıştır. Tarih, insanları âdeta zorla birbirlerini düşünmeye mecbur etmiştir.

Fakat bugünün fiilî durumundan yüzyıllarca önce, Mevlâna ve Yunus gibi büyük mistikler, aynı kaynaktan çıkan insanların birbirleriyle kardeş olduklarını harikulade şiirlerle söylemişlerdi. Onlar sevgi yolu ile insanları birbirlerine bağlamaya çalışıyorlardı. İnsanoğulları birbirlerine tahakküm etmek arzusundan vazgeçmelidirler. Zira hepsi de dünya denilen bu geminin yolcusudurlar. Hangi milleti bu gemiden dışarı atabilirsiniz? Bütün milletler bu dünyada yaşama hakkına sahiptirler. Biz de, onlar da.

Biz yalnız dünyayı değil, kâinatı da bir birlik içinde gören Mevlâna ve Yunus gibi dâhi şair ve mistik yetiştirmiş bir milletiz. Bütün insanlara kapısı ve gönlü açık olan eski Türk evi, bu hayat felsefesinin canlı olarak ya-



şandığı bir çevreydi. Yerli yabancı kim olursa olsun bu eve kabul ediliyor ve "Tanrı misafiri" diye karşılanıyordu. Bu sıcak davranışın arkasında Mevlâna ve Yunus Emre'lerin telkin ettikleri Birlik ve Sevgi Dini vardı.

İnsanların birliğini ve eşitliğini şiirleştiren şu mısralara bakınız:

Hâs u âm mutî âsi dost kuludur cümlesi

Senlik benlik olıcak iş ikilikten kalır

İkilik tutan kişi nice birike birle

Yetmiş iki milletin, ayağın öpmek gerek

Anın için maşuka cümle millette bile

Her biri "aynı gemide olma"nın bir başka ifadesini söyleyen bu mısraların yanı sıra Yunus'un, varlığı bir bütün olarak kavrayan, yalnız insanları değil, kozmik âlemi de içine alan mısraları da vardır.

Yer benimdir gök benimdir arş benim

Gör nicesi germişem sayvanımı

**Büyük Türkiye Rüyası, s.135-137,
Dergâh Yay., İstanbul 1992.**



Cemil Meriç
(1916 - 1987)

"İnananlar Kardeştir." [Hucurât Sûresi, 49/10]

Bu ülkenin bütün ırklarını, tek ırk, tek kalp, tek insan hâline getiren İslâmiyet olmuş. Biyolojik bir vahdet değil bu. Ne kanla ilgisi var, ne kafatasıyla. Vahdetlerin en büyüğü, en mukaddesi. İster siyah derili, ister sarı... inananlar kardeştir. Aynı şeyleri sevmek, aynı şeyler için yaşamak ve ölmek. Türk'ü, Arap'ı, Arnavut'u düğüne koşar gibi gazaya koşturan bir inanç; gazaya, yani irşâda. Altı yüzyıl beraber ağlayıp, beraber gülmek. Sonra bu muhteşem rüyayı korkunç bir kâbusa kalbeden meşûm bir salgın: maddecilik. Tarihin dışına çıkan Anadolu, tarihin ve hayatın. Heyhat, bu çöküşte kıyametlerin ihtişamı da yok, şiirsiz ve şikâyetsiz.

Bu Ülke, İletişim Yay. İstanbul 1998, s. 179.



Âli Yakup Cenkciler (1913-1988)

Âlim olabilir insan, fakat kâmil olmak için nefisle mücadele etmek lazım. Nefisle mücadele için kimi bir sene, kimi iki sene, kimi de bir ömür uğraşır. Kâmil olan insan ehlinden memnun olur. Hased etmez. Ben- ce, Müslümanlar arası ihtilaflar nefisî kusurlardan, bil- hassa hasedden ileri geliyor. "Ben olayım, sen olma" düşüncesinden. Başka bir şey yok. Bakıyorsunuz âbid bile başka âbide hased edebiliyor.

Benlik meselesi. "Ene", "nefs", şeytandan daha be- ter. Nefs, hiç ayrılmaz senden. Bırakmaz ki Allah ile olasın. Dünya muhabbeti kolay kolay insanın kalbin- den temizlenmez. Öyle somun yemeye benzemez bu iş. İnsan imparator olur ama insan-ı kâmil olamaz.

Dünyayı fetheder ama insan-ı kâmil olamaz. Ken- dini fethedemez. Çok muharebe eder ama kendisi ile muharebe etmez. Başkasını vurmaya kolay. Kendini vurmaya, kendinle çarpışmaya zordur. Kolay bir mesele değil. Yavaş, yavaş, yavaş ilerleyelim. Mütevazı olalım. Noksanımızı bilelim, Allah'a yönelelim. Müsamahakâr olalım.

Karşımızda birisi sen bir şey bilmezsin derse "peki kardeşim, Allah'a çok şükür sen biliyorsun. Senin bilgin de benim için bir kazançtır" diyelim. Onu nefsimize



tercih ettiğimizi anlatalım. Mücadeleye girmeyelim. Onun nefsinin kafesine koyalım.

Rasûlullah'a neler yaptılar, sabretti. Biz sabırsızız. İyilik, iyilik, iyilik. Hep iyilik edeceksiniz. Sonunda, diğer mümin kardeşiniz yaptığından utanacak ve sizi sevecek. Sabır büyük iş. Büyük mücadele işi.

***Yeni Nesli İnşa Eden Alimlerimiz 1, İstanbul 2009,
Erkam Yayınları, s. 19-21.***



Osman Hulûsi Ateş (1914-1990)

“Bulut gölgesi gibi karıncayı bile incitmeden yürüyün.”

Selâm veren müminin selâmını güzelce almak ve hastaları yoklamak ve ölmüş olan müminlerin namazlarını kılmak, herkese karşı cûd u sehâda bulunmak ve küçüklere şefkat, büyüklere hürmet etmek ve kendi nefsi için istemediğini mümin kardeşine de istememek, herkese kendi gibi bakmak dahi imanın şûbelerinden ve iman ağacının dallarındandır ki, ağaç dalsız olmayacağı gibi, iman dahi bu güzel sıfat ve hasletsiz olmaz.

es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş, Şeyh Hamîd-i Velî Minberinden Hutbeler, (Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş - Prof. Dr. Ali Yılmaz), Nasihat Yay., İstanbul 2006, s. 23.

Sakin nefesine uyup bir cân incitmeyesin
Hüs ü edebi koyup bir cân incitmeyesin
El ile döğseler de dil ile söğseler de
Bin kez incitseler de bir cân incitmeyesin
Hepsi kardeşlerindir yolda yoldaşlarındır
Hâlde hâldeşlerindir bir cân incitmeyesin
Beyhûde cânın sıkıp insanlığından çıkıp
Dil Ka'besini yıkıp bir cân incitmeyesin.

es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, (Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz), Nasihat Yay., İstanbul 2006, s. 162.



Gönenli Mehmet Efendi (1903-1991)

İnsanları Kur'anımızın müjdesine göre ölçüyoruz, anlıyoruz. Biliyoruz işlerin hangisi iyidir. Kur'an-ı Kerim haber veriyor. Şöyle yaparsanız iyidir, şöyle yaparsanız güzeldir diye. Allah (c.c.) verir, Allah (c.c.) alır. Paranız da emanet, oğlunuz da emanet, kızınız da emanet, o halde ne diyoruz? Hay Hay. [Bakara, 156.]

Ev de emanet, iş de emanet, evlat da emanet. Demek ki biz emanetler içinde yaşıyoruz. Bize düşen; Ya Rabbi bizi razı olduğun işlere koştur, razı olduğun hallerde bulundur, razı olduğun zevatı kiramla bizleri buluşturun, dememizdir.

Benî âdem, insanoğulları, birbirinin uzuvlarıdır. Tabii birbirinin uzvu olunca parmağının ucu acısa kulağı da ağrımış olacaktır, ona göre hazırlanacaktır. İşte biz kardeşlerimize bazı vazifeler teveccüh ediyor. Bakın şimdi imam efendi biraderlerimiz vazifeyi insani telakki ederek gelen emirlerle dışarıda sıkıntıda olan kardeşlerimize her tarafta açılan yardım kampanyasına çağırıyorlar, Elhamdülillah. Bizim de 3-5 kuruş yardımı varır onların ellerine inşallah. Çünkü görüyorsunuz insanlar bu zamanda birbirinin yardımıyla kalkınıyorlar.

**Gönenli Mehmet Efendi Hazretleri'nden
Sohbetler-2, s. 169, 296,
Alemdar Ofset, İstanbul 2001.**



Muhammed Râşid Erol (1930-1993)

Mümin kardeşlerinizin hatalı ve kusurlu yönlerine bakmayın. Hatasız günahsız insan bulamazsınız. Onların iyi sıfatlarına, güzel yönlerine bakın. Gözünüzü kendi nefsinizin hata ve kusurlarına dikin. Şayet böyle yapmazsanız kimseyi sevemez, nefsinizi beğenir ve kendinizi insanlardan üstün görmeye başlarsınız. Böylece, Allah korusun, ucub, kibir ve gıybet bataklığına saplanıp helâke sürüklenirsiniz. Kendini herhangi bir Müslümandan daha hayırlı gören kimsede kibir var demektir. Nefsinin yığınla kusuruna aldırış etmeyip Allah ve Rasûlü'ne iman eden bir müminin kusurlarıyla uğraşan kimse ne kadar aldanmıştır. İnsanlara karşı hayırhah ve mütevazı olun. Hadis-i Şerifte; "Allah Teâlâ alçak gönüllü olanları yükseltir ve yüceltir" [Müslim, Birr, 69] buyrulmuştur. Siz tevazu gösterdikçe Allah celle celâluhu'nun indinde kökü derinlere inen bir ağaç gibi yükselirsiniz. Suyun alçak yere aktığı gibi, Cenâb-ı Mevlâ'nın rahmeti, füyuzatı ve bereketi sizin üzerinize akmaya başlar.

Elimizde olmadan bu dünyaya geldik ve yine elimizde olmadan kalbimizde muhabbet bulduk. Bizi gönderen de, bize muhabbeti veren de, bizden muhabbet isteyen de hep Allah Teâlâ'dır. O'nun için ol-



mayan, O'nun muhabbetinden üstün tutulan bir sevginin kıymeti yoktur. Böyle bir sevgi, iki cihanda keder ve ıstıraptan başka bir işe yaramaz.

Öyleyse sevdiğiniz her şeyi Allah için sevin. Allah için oturun! Allah için kalkın! Sevdiğiniz Zat'ın hatırı için müminlerin eziyetine sabredin! Köprü gibi olun! Sırtınıza basıp geçenler hususan ehl-i kible ise sesinizi çıkarmayın! Gerekirse mazlum olun ama katiiyen zalim olmayın!

Bizim yolumuz sevgi ve dostluk yoludur. Kin, nefret ve düşmanlık yolu değildir. Biz bu âleme kavga etmek için gönderilmedik. Dost kapısını çalmak için geldik. O'nun kapısında zulme, husumete yer yok. Hâsım ararsanız sizi birbirinize düşüren ve Hak Teâlâ'nın sevgisinden mahrum bırakan nefsinize yönelin.

İlim ehline hürmette kusur etmeyin. Dinine kıymet veren bir kimse âlimlerine de kıymet verir. Onlar Peygamberin (s.a.s.) varisleridirler. Helâlleri, haramları, akaid bilgilerini hakiki din âlimlerinden öğrenin. Cahilin âbidi de sûfisi de hüsrandır.

Bizim üzerimize düşen, Sultanlar Sultanı'na çok ibadet edip, çok çalışmamızdır. Zaten Allah Teâlâ "*İnsanları ve cinleri bana ibadet etsinler diye yarattım*" [Zariyat Sûresi, 56] buyuruyor. O'na layık olmaya gayret edelim. Bizlere bildirmiş olduğu hayırları yapmaya çalışalım. Yine Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: "*Azaba duchar olmadan önce (tövbe edip) Rabbinize dönün ve O'na teslim olun. Sonra yardım olunmazsınız. Ansızın, haberiniz olmadan, azap size gelmeden evvel Rabbinizden size indirilenin en güzeline (nehyedildik-*



lerinizi bırakıp emrolduklarınıza) tabi olun." [Zümer Sûresi, 54-55] Dünyada yapılan günahların hesabı, azabı ve cezası ahirettedir. Ölmeden önce iyi amel yapmak için acele edin.



Sâmiha Ayverdi (1905-1993)

Yüzlerce sene evvel insanoğlunun rağbet eylemiş bulunduğu adâlet, insaf, içtimâî nizam ve sosyal dengeyi kuran sevgi ve dostluk gibi mânevî değerler nasıl makbul idi ise aynı meziyet ve fazîletlerin bugün gözden düşmüş bulunması da nasıl inkâr olunabilir?

Ey Ümmet-i Muhammed! Başınızı geriye çevirin. Size hediye edilmiş o mîrastan gayrı, şifâ bulacağınız yol yoktur.

Biz, İslâm'ı parçaladık, değil beşerin bütünü, îman bütünlüğümüzü dahi kendi aramızda paramparça ederek ednâ menfaat ve politika tuzağına düşüp insanlığı, tevhîdi unutarak karanlıklar içinde kaldık ve bastığımız yolu göremez olduk.

Şu halde, tecdîd-i îman ederek kaybettığımız mîrâsın zenginliğine kavuşmak sûretiyle yeniden hayat bulmanın tek çâre olduğunu kabul etmemiz gerekmez mi?

Ey Ümmet-i Muhammed! Siz, Peygamberimizin getirdiği kelâmullâh'ı anlayıp onunla amel etmedikten sonra, bizim gibi âcizlerin feryatlarını nasıl duyabilirsiniz? Duyacak olsanız dahi: "Biz, onun getirdiği emânetullâha sâhip bulunuyoruz. Her gün hâfız-ı Kur'ân'larımız artıyor!" diyeceksiniz ki buna cevâbım şu olacaktır:



Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlemiş olmak, Kur'ân ahlâkı ile yaşamak mıdır? O mîrâsa sâhip bulunmak için, başınızı geriye çevirin, karşınıza çıkacak gerçekleri tâ zamân-ı saâdette size bildirilmiş olanları görüp şaşırır ve; "Biz bunları unutmuştuk," dersiniz. Kur'ân, size; adâlet, kardeşlik, sevgi, dostluk, güzel ahlâk, birlik ve berâberlik tavsiye etmişti ki şimdi bunların hepsini unutmuş sayılırsınız.

Hakk'ın, Peygamberine tebliğ ettiği îmân-ı kâmil içinde, kıyâmete kadar beşeriyetin huzur ve saâdetini mîras bıraktığı gerçekler, muammâ ve müşküller değil, Kur'ân ahlâkıdır.

**Sâmiha Ayverdi, *Dünden Bugüne Ne Kalmıştır*,
Kubbealtı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2009, s. 126-129.**



Ayhan Songar
(1926-1997)

Kendi içimiz nispetinde dışarıyı güzeldir. Başkalarını sevdiğimiz nispette sevmeye layık oluruz. Bu da bizi huzurlu yapar, mesut eder. Herhalde saadetin baş şartı kendinden başkasını sevebilmek kabiliyetidir. İçimizdeki sevginin dışarıya projeksiyonu bizi de seviyecek kimselerden yapar. Başkasını sevmeyen aslında kendisini sevmiyor demektir. Çevremizdekileri, bütün insanları hatta tabiatın bütün varlıklarını canlı cansız her şeyi sevelim. Aslında dünya hayatın her çağında yaşanmaya değer, sevmeye değer güzelliklerle doludur. Mesut olmamız için de lüzumundan fazla sebep vardır. Yunus Emre'nin dediği gibi "Aşk gelince cümle kötülükler gider."

Çeşitleme, Kubbealtı Neşriyatı,
İstanbul 1981, s. 238.



Mustafa Asım Köksal (1913-1998)

İnsanların gelip geçecekleri yerlerden, insanları rahatsız eden ufak bir engeli kaldırmak gibi önemsiz görülebilecek bir iyilik bile, imanın şûbelerinden, bölümlerinden sayılmıştır.

Buna göre: İnsanlara yapacağımız büyük, küçük bütün hizmetler, imanımızın birer tezâhürü ve tecellîsi oluyor, demektir.

Mü'min, inandığını, işi ve tutum ve davranışlarıyla ispatlamadıkça, hiçbir zaman, imanını eksikten kurta-ramaz.

Bunun içindir ki:

Kalbimiz, dilimizle bir olmadıkça;

Sözümüz, işimize uymadıkça;

Yakınlarımız, komşularımız, şerrimizden emniyet ve selâmette kalmadıkça;

Kendimiz için istediğimiz, hoş gördüğümüz şeyi, başkaları için de, isteyip hoş görmedikçe, imanımızın tamamlanamayacağı Peygamberimiz tarafından haber verilmiştir.

Bu ahlâkî esas, elimizde öyle hassas bir ölçüdür ki, bununla herkes, kendisine karşı, çoluk çocuğuna karşı, millet ve memleketine karşı, bütün insanlara ve hattâ



hayvanlara karşı olan tutum ve davranışlarına bakarak imanının derecesini yanlışsız ölçebilir.

Gerçek ve olgun mü'minler, imanlarını fiilen yaşayan insanlardır:

Bakınız, Hz. Ali (r.a.), bu hususta ne buyuruyorlar:

"Mü'minler, yalnız sözle kalmazlar, aynı zamanda, imânlarını fiilen de yaşarlar.

İmânın aydınlığı onların üzerlerinde göze çarpar.

Onlar, her ne yapar ve her ne işlerlerse, bilerek, inanarak yapar ve işlerler.

Hiç kimseye kötü gözle bakmak ve hiç kimseyi kötülemek, onların akıllarından geçmez.

Onların düsturları, yaratılmışları, yaratanından ötürü hoş görmektir.

Onlar, kimseyi çekiştirmez, kimseye kötü söz söylemezler.

Hayrı, iyiliği, yapıyor desinler diye yapmazlar, gösteriş nedir bilmezler.

Mahcup etmek, utandırmak için soru sormazlar.

Sordukları, anlamak içindir.

Anladıkları da, yapmak içindir.

Onlar, hiç kimseye iftirada bulunmazlar.

Bilmedikleri işe karışmazlar.

Kalb ve gönlün, içinden geçirdiği şeylerden;

Kulağın, duyduklarından;



Gözün, gördüğü şeylerden sorguya çekileceklerini düşünürler.

Bunun için de, iyice bilmedikleri, iyice duymadıkları ve iyice görmedikleri şeyleri, bildim, gördüm, duydum! Demezler.

Onların, acınacak kimselere acımaları samimî olup yapmacık değildir.

İleri, açıktır: Hayra (Hayır!) demezler.

Onlar, hiç kimseye karşı kibir ve gurur taslamazlar.

Onların hükümlerinde ve kararlarında zulümden, haksızlıktan bir iz bulunmaz.

Onlar, söyledikleri sözleri, va'dlerini yerine getirirler.

Böyle olan mü'minlerin huyları yumuşak, üstleri başları pâk, alınları açık ve aktır.

Susmaları, söylemelerinden çok, sözlerinde ve konuşmalarında sıkıcılık yoktur.

Onlar, kızdıkları zaman bile, hakdan, adaletten ayrılmaz ve sapmazlar.

Haklarını isterken ve alırken de, kıyasıya iş yapmazlar.

Üzerlerine lâzım olmayan işe ne ellerini, ne de, dillerini sokmazlar.

Hiç kimsenin felâketine (Oh!) demezler."

**Dinî ve Ahlakî Sohbetler-3,
s.101-103, TDV yay. Ankara, 1994.**



Aliya Izzetbegović
(1925 - 2003)

Hoşgörü Üzerine

Artık bitmesi gerektiği için biten yüz yılın adı şiddet yüz yılıdır. Önümüzde yepyeni bir yüz yıl, yeni bir bin yıl ve tabii ki yeni imkanlar ve riskler vardır.

Bu yüzyılın görüntüsü bir yere kadar bize, bizim neyi öğreteceğimize ve gelecek nesillere nasıl bir örnek sunacağımıza bağlıdır. Ben inanıyorum ki, gelecek nesiller bizim kadar geçmişin kısılcacında olmayacak, kendilerini geleceğe adayacaktır. Onların yepyeni bir iradeyle yepyeni bir yoldan bizim inandığımız ideallere ulaşacağını umut ediyorum.

Bizden onlara kalabilecek en güzel mesaj, en iyi öğüt hoşgördür. Tanrı hepimizin yalnız tek bir millet olmasını isteseydi, öyle yapardı. Ama O böyle bir şeyi istememiştir. Bizi kabilelere, milletlere ayırmış, karşılıklı saygı içinde olmamızı emretmiş, birbirimize zarar vermemizi yasaklamıştır. Tanrının kendimizden farklı olana saygılı olmamız ve hoşgörülü davranmamız yolundaki çağrısı, medenî dünyanın uyduğu en yüce insanî çağrıdır. Bu çağrı Bosna'nın da en önemli kanunu olmalıdır, çünkü Bosna'da onsuz bir hayat düşünülemez.

Bu mesajı bizim içimizdeki tüm uluslara ve tüm dünyaya yolluyorum. Hepimizin birbirimizi bu yolda



teşvik etmesini diliyor, hepinize saygılarımı ve en iyi dileklerimi sunuyorum.

(Bosna-Hersek Parlamentosu Forumu'ndaki bir konuşmadan alınmıştır. Saraybosna, 24 Nisan 1999)

**Tarihe Tanıklığım, Klasik Yay.
Terc. Alev Erkilet, Ahmet Demirhan, Hanife Öz,
İstanbul, Ekim 2003.**



Fazıl Hüsnü Dağlarca
(1914-2008)

KARDEŞLİK

Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Su içiyor gibiyiz?

Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Türkü söylüyor gibiyiz?

Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Doyuyor gibiyiz?

Çocuk ve Allah, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, s. 208.



Ahmet Yüksel Özemre (1935-2008)

Eğer bana çocukluğunuzda Üsküdar'ın en belirgin vasfı nedir? diye sorulsa iki şey söylerim. Bir muhabbet, iki edep. Herkes birbirine karşı muhabbetliydi. Tabii nefisler insanları birtakım yollara sevk ederlerdi. Ama buna rağmen herkes birbirine muhabbetliydi, edepliymi. Edepsizlik eden birisinin Üsküdar'da barınma şansı yoktu. Çok müstesna bir topluluktu. Kim olursa olsun, yani en alt tabakadan en üst tabakaya kadar birbirleriyle karşılaştıkları zaman; "Efendim afiyettesiniz inşaallah" diye başlardı konuşmaya.

(.....)

Şirket-i Hayriyye gemilerinde hemen herkesin bir yeri vardı. Çocuklar gemide herhangi bir kimsenin yerine oturacak olsa büyükleri; "Aman ha orası Vehbi amcanın yeri, Vehbi bey gelecek oraya oturacak oraya oturma" diye uyarırlardı. Ayakta kalınır, ama kimse kimsenin yerine oturmazdı. Vehbi bey veya her kimse beklenir şayet o saatteki vapura yetişemezlerse yerlerine otururlardı. Böylesine bir muhabbet vardı.

Bugün tam tersi bir durum hâkim. Başımdan geçen iki hadiseyi anlatayım: Temmuz ayı idi zannedersem, damga pulu satın almak lâzım geldi. Üsküdar'da damga pulu satan bir tek yer var. Oraya gittim ve beş milyonluk kadar epeyce bir pul satın aldım. Tabii bir



hayli çok olunca; "Güzel evladım bana küçük bir kağıt parçası verir misin şunları sarayım?" dedim. Dükkan sahibi; "Benim size kağıt vermek gibi bir mecburiyetim yok" deyip arkasını döndü. Şaşırıp kaldım. Ama başıma daha beteri gelecekmiş.

Üç gün sonra hanım çarşıdan salatalık almamı söyledi. Gittim her zaman alışveriş yaptığımız yere; "Evladım üç kilo verir misin?" dedim. Adam ne kadar acur varsa hepsini doldurunca; "Güzel evladım ayırmamışın ondan da koyacaksın tabii ama sen bütün acurları bana verdin, evde hanıma mahcup olacağız" deyince; "Seninle mi uğraşacağız bey baba, çok istiyorsan git öbür taraftan al" diyerek torbayı ters çevirdi.

Aradaki farklar bunlar, o zarafet, o muhabbet o edep gitti. Tuhaf bir halita ortaya çıktı. Yani; "Aman üzerime çirkef atılmasın, muhatap olmayayım" diye milletin birbirine korka korka yaklaştığı bir ortam ortaya çıktı.

***Yeni Nesli İnşa Eden Fikir Adamlarımız 2, İstanbul 2009,
Erkam Yayınları, s. 62-64.***



 Ahmet Erdem Bayazıt
(1939-2008)

SANA, BANA, VATANIMA, ÜLKEMİN İNSANLARINA DAİR

“Telgrafın tellerini kurşunlamalı”
Öyle değildi bu türkü bilirim
Bir de içime
-Her istasyonda duran sonra tekrar yürüyen-
Bir posta katarı gibi simsiyah dumanlar dökerek
Bazen gelmesi beklenen bazen ansızın çıkagelen
Haberler bilirim mektuplar bilirim.

Gamdan dağlar kurmalıyım
Kayaları kelimeler olan
Kırk ikinci saymalıyım
Kırk gün hüznün boşaltan omuzlarıma saçlarıma
Saçlarının akışını anar anmaz omuzlarından
Baştan ayağa ıslanmalıyım
Gam dağlarına çıkıp naralar atmalıyım.

İçimde kaynayan bir mahşer var
Bu mahşer bir de annelerinin kalbinde kaynar
Çünkü onlar yün örerken pencere önlerinde
Ya da çamaşır sererken bahçelerinde
Birden aliverirler kara haberini
Okul dönüşü bir trafik kazasında
Can veren oğullarının.



Bir de gencecik âşıkların yüreklerini bilirim
Bir dolmuşta yorgun şoförler için bestelenmiş
Bir şarkıdan bir kelime düşüverince içlerine
Karanlık sokaklarına dalarak şehirlerin
Beton apartmanların sağır duvarlarını yumruklayan
Ya da melâl denizi parkların ıssız yerlerinde
Örneğin Hint Okyanusu gibi derin
İsyanın kapkara sularına dalan.

Nice akşamlar bilirim ki
Karanlığını
Bir millet hastanesinde
Dokuz kişilik kadınlar koğuşu koridorunda
Başını kalorifer borularına gömmüş
Beyaz giysilerinden uykular dökülen tabiplerden
Haber sormaya korkan
Genç kızların yüreğinden almıştır.

Bir de baharlar bilirim
Apartman odalarında büyüyen çocukların
bilmediği bilemeyeceği
Anadolu bozkırlarında
İstanbul'dan çıkıp Diyarbakir'e doğru
Tekerleri yamalı asfaltları bir ağustos susuzluğu ile içen
Cesur otobüs pencerelerinden
Bilinçsiz bir baş kayması ile görülen
Evrensel kadınların iki büklüm çapa yaptıkları
tarla kenarlarında
Çıplak ayakları yumuşak topraklara batmış
ırgat çocuklarının
Bir ellerinde bayat bir ekmeği kemirirken
Diğer ellerinde sarkan yemyeşil bir soğanla gelen.



Yazlar bilirim memleketime özgü
Yiğit köy delikanlılarının
İncir çekirdeği meselelerle birbirlerini kurşunladıkları
Birin ölü dudaklarından sızan kan daha kurumadan
Üstüne cehennem güneşlerde göğermiş mor sinekler
konup kalkan
Diğeri kan ter içinde yayla yollarında
Mavzerinin demirini alınca dayamış
Yüreği susuzluktan bunalan
İçinden mahpushane çeşmeleri akan
Ansızın parlayan kekkikleri jandarma baskını sanıp
Aplansız silâhına davranan
Nice delikanlıların figüranlık yaptığı
Yazlar bilirim memleketime özgü.

Güzler bilirim ülkeme dair
Karşılıksız kalmış bir sevdâ gibi gelir
Kalakalmış bir kıyıda melûl ve تنها
Kalbim gibi
Kaybolmuş daracık ceplerinde elleri
Titreyen kenar mahalle çocukları
Bir sıcak somun için, yalın kat bir don için
Dökülürler bulvarlara yapraklar gibi.

Kadınlar bilirim ülkeme ait
Yürekleri Akdeniz gibi geniş, soluğu Afrika gibi sıcak
Göğüsleri Çukurova gibi münbit
Dağ gibi oturlar evlerinde
Limanlar gemileri nasıl beklerse
Öyle beklerler erkeklerini
Yaslandın mı çınar gibidir onlar sardın mı umut gibi.



İsyân şiirleri bilirim sonra
Kelimeler ki tank gibi geçer adamın yüreğinden
Harfler harp düzeni almıştır mısralarında
Kimi bir vurguncuyu gece rüyasında yakalamıştır
Kimi bir soygun sofrasında ışıklı sofralarda
Hırsızın gırtlığına tıkanmıştır.

Müslüman yürekler bilirim daha
Kızdı mı cehennem kesilir sevdi mi cennet
Eller bilirim haşin hoyrat mert
Alınlar görmüşüm ki vatanımın coğrafyasıdır
Her kırışığı sorulacak bir hesabı
Her çizgisi tarihten bir yaprağı anlatır.

Bütün bunların üstüne
Hepsinin üstüne sevda sözleri söylemeliyim
Vatanım milletim tüm insanlar kardeşlerim
Sonra sen gelmelisin dilimin ucuna adın gelmeli
Adın kurtuluştur ama söylememeliyim
Can kuşum, umudum, canım sevgilim.

Sebeb Ey, Edebiyat Dergisi Yay., 1973.



Tahir Büyükkörükçü (1925-2011)

Arkadaşlık adâbı; tebessümle karşılamak, söze selamla başlamak, samimiyetle sohbet etmek, mecliste halince yer vermek, ayıbını görmemek, kusurunu bağışlamak, sevmeyeceği şeyi yapmamak, kırıcı ve rencide edici latifelerden kaçınmak, yerli yersiz ve lüzumsuz şaka ve münakaşaları terk etmek, herhangi bir menfaat için değil Allah rızası için dostluk etmek, kendini ondan aşağı görüp kibirli tavırlarla kardeşlik bağını kırmamak, kötülüğü varsa zamanla hayırlı yola teşvik etmek, müptela olduğu bir düşkünlük anında bilhassa elinde tutmak, gıyabında Hüdâ'ya ilticada bulunmaktır.

İslâm'da Edeb, Bedir Yayınları, İstanbul, s.79-80.

HZ. PEYGAMBER VE KARDEŞLİK HUKUKU



HZ. PEYGAMBER VE KARDEŞLİK HUKUKU



DİB
TAVİRLERİ
cep kitapları

İslamî hukukun
ve felsefesinin
DİB

